

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

J. Horsman, Dordrecht

Gij zult de Here, uw God, liefhebben... met geheel uw verstand (1)

Wanneer aan Jezus wordt gevraagd wat het voornaamste is van de wet, dan citeert hij zonder aarzelen Deuteronomium 6. „Gij zult de Here, uw God, liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand” en hij verbindt dat direct met Leviticus 19 : „Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf” (Matth. 22 : 37, 38).

Dáár draait het om: om de *liefde*.

Het is opmerkelijk dat de Here juist dit woord gebruikt. Het kernwoord in onze relatie tot God is *liefde*. Hij spreekt niet over dienen, eren, vrezen, strijden als de kern maar over *liefhebben*.

Ook Paulus zegt in Romeinen 13 dat de liefde de vervulling is van de wet. En in I Cor. 13 noemt hij van geloof, hoop en liefde de laatste als de meeste.

Wie Deuteronomium 6 heeft opgeslagen, ziet dat daar gesproken wordt over hart, ziel en 'kracht' in plaats van 'verstand' in Mattheüs. Markus spreekt over hart, ziel verstand en kracht. Veel verschil zal het niet maken.

Het betekent natuurlijk dat de Here God moet liefhebben met heel je hebben en houden. Laten we eens beginnen met verstand.

God liefhebben met je verstand

Misschien hebben we dat in het verleden nog het best begrepen. Liefde tot God is (ook) een kwestie van het verstand. Als ik terugdenk aan mijn jeugd dan herinner ik me dat geloven toch vaak een zaak was, die zich in het hoofd afspeelde. En liefde was geen lievigheid. Dat was het eerste wat weerklonk als het woord liefde in verband gebracht werd met de kerkelijke strijd.

De Here liefhebben, dat was een kwestie van studeren, want voor je het

wist was je gevangen in de netten van een of andere dwaalleer. Van Arius of van Arminius en zo door tot de Zwijndrechtse Nieuwlichters. In iedere hoek school een gevaar en er waren meer hoeken dan je dacht. Het leven was een slangekuil van ketterijen en dat betekende dat je goed bij de les moest blijven anders verviel je tot dwaalleren met ingewikkelde namen, waarvan je niet wist dat je ze in je had.

Ik vrees dat bij ons parmantig gestudeerd en geredeneerd ook wel eens jongeren met minder verstandelijke gaven zijn afgehaakt.

Apeliefde

Het zal de apen wel onrecht doen, maar apeliefde is een uitdrukking die, voorzover ik begrijp, aanduidt dat liefde zonder verstand wel eens heel verkeerd kan uitpakken. Ouders die hun kinderen verwennen, kinderen die jonge poesjes doodknuffelen etc. Maar hoe moeten we de liefde tot God met het verstand in verband brengen?!

Liefde is toch een zaak van het hart! Zeker, maar we zagen ouderliefde zonder verstand ontaardt in verwennerij. Soms kun je uit liefde een ver-

Inhoud

- 233 Ds J. Horsman,
Gij zult de Here, uw God,
liefhebben... met geheel
uw verstand (1)
- 234 Drs H. de Jong,
Rondom woord en kerk (3)
- 236 D. W. L. Milo,
Gesneden beeld
- 236 M. de Klijn,
Christen, kerk en kunst
- 239 Liturgische Werkgroep,
Eindhoven,
Het Liedboek

standelijke beslissing moeten nemen, die met je gevoel in strijd is (sla mij met medelijden, zoals een vader doet). Ook onze liefde tot God moet niet alleen afhankelijk zijn van onze stemming of emoties. Soms moeten we onszelf tot daden van liefde dwingen.

God liefhebben komt ook uit in de wijze waarop we onze naaste liefhebben. Verstandig omgaan met de naaste betekent niet altijd: hem zijn zin geven. Maar als er wrijvingen zijn of conflicten zal de liefde ons de weg moeten wijzen – niet hoe we het conflict moeten winnen maar hoe we onze naaste winnen.

Verstand aan de kapstok

Verstand mag. Geloven, liefhebben betekent niet je verstand op nul en je blik op het oneindige, maar je mag nadenken. Het denken ontsluit niet ieder geheim maar helpt bij – is een voorwaarde voor – echte liefde. Denkers als C. S. Lewis en Francis Schaeffer hebben heldere vragen gesteld en laten stellen. Als mijn verstand de juiste plaats krijgt zit het me niet in de weg maar helpt het me op weg.

Rondom woord en kerk (3)

Overeenstemming

Mijn antwoord aan mijn geachte collega ds J. Waagmeester wil ik beginnen met een punt van overeenstemming. Ds Waagmeester zegt ergens in zijn artikel dat hij zo genoten heeft van een preek van Professor Verkuyl. Hé, hebt U dat nu ook? Wat kan die man het evangelie fijn brengen! Hij is voor mij al lang een lichtend voorbeeld. Hij is een evangelie-prediker zoals ik zelf ook wil zijn: iemand bij wie de boodschap van Gods genade volkomen veilig is en tot zijn recht komt.

Maar we moeten ons wel realiseren dat diezelfde professor Verkuyl in zijn leven nogal wat dingen heeft gezegd die hem in onze Nederlands Gereformeerde Kerken niet in dank afgenomen zouden zijn. Ook ten aanzien van hem zou te eniger tijd de bedreigende vraag gesteld kunnen zijn die ds Waagmeester nu naar mij toe formuleert: en moet zo iemand nu onze toekomstige predikanten op- of begeleiden? Zo is professor Verkuyl er bijvoorbeeld niet op tegen dat de zuster in het ambt, in alle ambten, dient. Om maar niet meer te noemen.

Hoofd- en bijzaken

Ja, zegt ds Waagmeester, maar als ik het ene prijs hoof ik het andere toch niet te aksepteren. Natuurlijk niet. Alleen, het valt mij op dat de beste preken in de regel komen van mensen die kritische vragen durven stellen bij opinies en zelfs leerstellingen die als volkomen zeker gelden. Professor Van Ruler was ook zo iemand. In zijn theologie kon je hem gerust experimenteel noemen en sloeg hij schijnbaar onbegaanbare wegen in, maar hoorde je hem voor de radio een meditatie houden dan begon de hele bijbelse boodschap te stralen. Net alsof dat theologisch pionieren en relativeren hem het vermogen verschaftte om tussen hoofd- en bijzaken bekwaam te onderscheiden. Ik denk dat dat ook zo was. Terwijl ik daartegenover bij mensen die aan alles van de vroegere bijbelopvatting onveranderlijk vasthouden vaak een zekere angstvalligheid constateer. Een langs het leven heenpraten ook. Alsof alles van de bijbel op

Opbouw in de vakantieperiode

In verband met de vakanties zal ons blad niet verschijnen op 12 augustus. Vanaf 19 augustus verschijnen we weer wekelijks.

De redactie

hun verdediging is aangewezen en alsof de prediking dient om het rechtzinnige denken rond te krijgen.

Luther en Calvijn

Ik zou wel wat voor de losheid van een Luther willen pleiten. Luther, de man die zo heerlijk warm het evangelie heeft gepredikt en die tegelijk over diezelfde bijbel die hij zo lief had zich zulke eigenaardige uitspraken liet ontvallen. Over Jakobus en Esther bijvoorbeeld. En nu kun je wel zeggen: ik wil een Luther zonder die gekke fratsen, maar beter is het de vraag te stellen of die warmte van Luther misschien ook samenhangt met zijn onbekrompenheid. Calvijn had die gekke fratsen niet, dat is waar, maar hij was tegelijk minder warm. Hebben wij ten aanzien van de Schrift niet een zekere speelruimte nodig? De bijbel is náást Gods Woord toch óók een historisch boek? Het is mijn vaste overtuiging dat wij uit dat laatste, het historisch karakter van de Heilige Schrift, bepaalde onvermijdelijke konklusies nog niet hebben getrokken. In het historische komt namelijk noodzakelijk een relativerend element mee.

Tekstkritiek en Schriftkritiek

Ds Waagmeester haalt Bavinck en Calvijn aan. „Aan de Schrift zijn wij dezelfde eerbied verschuldigd als aan God”. Ik heb al gezegd (bij de bespreking op de Opbouw-dag) dat ik vanuit artikel 7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis zo'n woord wel kan plaatsen en beamen. Want inderdaad, de boodschap van de Schrift, namelijk Gods genade voor zondaars, is ook goddelijk. In geen mensenhart opgeklommen. Wie daar kritiek op heeft stelt zich buiten Gods volk. Maar als je zo'n gezegde als van Calvijn nu rigoreus doorvoert (en dat geldt evenzo van de door mij gekritiseerde zinsnede van artikel 4 van de NGB), dan moet het duidelijk zijn dat *tekstkritiek* op de bijbel ook niet mogelijk is. Want wij hebben wel handig afgesproken dat *tekstkritiek* mag en *historische kritiek* niet, maar dat berust meer op een machtswoord van mensen (Kuyper en Bavinck e.a.) dan op argumenten. Want *tekstkritiek* is óók een vorm van historische kritiek. Als je namelijk *tekstkritiek* bedrijft dan erken je dat de tijd zodanig z'n stempel op de Godsopenbaring gedrukt heeft dat je genoodzaakt bent tussen goed en niet goed in de bijbeltekst te onderscheiden. En dat is kritiek: het goede van het niet of minder goede onderscheiden.

Nadat ds Waagmeester en ds Mudde hun bedenkingen tegen de causerie van ds De Jong naar voren hebben gebracht, begint deze laatste nu aan zijn beantwoording van beide kollega's. Eerst ds Waagmeester en vervolgens ds Mudde. Daarna zal drs H. Smit van Barendrecht een nabeschouwing over het geheel geven.

Redactie

De mozaïsche wet

Ik ben dan ook van mening dat de historische kritiek bij het vaststellen van de tekst geen halt kan houden. Omdat ook inhoudelijk de historische ontwikkeling een zodanige invloed op de bijbel heeft gehad dat je je wel moet afvragen wat in de Schrift van voorbijgaande aard was en wat van blijvende waarde of geldigheid is. De hele mozaïsche wet is daar een oud en duidelijk voorbeeld van. Die heeft in het Nieuwe Testament afgedaan. Ja, zegt iemand, maar in dit geval is het de Schrift zelf die voor de buitenwerkingstelling heeft gezorgd, dat kun je geen menselijk kritische arbeid meer noemen. Toch is dat niet helemaal waar. Veel bepalingen (ten aanzien van doodstraffen bijvoorbeeld) hadden vóór de tijd van het Nieuwe Testament hun kracht al verloren. Er waren nu eenmaal dingen voorgeschreven die door het gebruik zelf teloor gingen „zoals dat gaat met instellingen en leringen van mensen”, naar de formulering van Paulus in Kol. 2 : 22. En Petrus noemt de mozaïsche wet „een juk dat noch onze vaders noch wij hebben kunnen dragen” (Hand. 15 : 10) en hij wil het dáárom niet op de schouders van de nieuwe gelovigen uit de heidenen gelegd zien. Voorwaar een eigenaardige reden om een bijbelse wet voor niet verbindend te verklaren! Maar een en ander laat dan ook gewoon zien dat de wet van Mozes aan een historisch slijtageproces onderhevig is geweest. Op een bepaald moment was de gemeente er rijp voor om dat te constateren en daaruit de konklusie te trekken dat die wet haar tijd gehad had. Geen sprake van dat Christus eerst zich beijverd heeft om alle buiten gebruik geraakte bepalingen van Mozes' wet weer overeind te zetten teneinde ze pas door zijn kruislijden op Golgotha van hun geldigheid te ontdoen. Veel gold al vóór Hem niet meer en Hij heeft zich daar zonder meer bij aangesloten, zoals bijvoorbeeld blijkt uit het verhaal van de op overspel betrapte vrouw in Johannes 8.

Mozes en Paulus

Zou dit nu wat de bepalingen van het Nieuwe Testament betreft principieel anders liggen? Paulus heeft net als Mozes door de Geest gesproken, maar Paulus heeft ook net als Mozes historisch gesproken, afgestemd op de tijd en de situatie waarin hij stond. En aan ons de taak om ook bij hem tussen het voorbijgaande en het blijvende te onderscheiden. Natuurlijk erken ik wel dat dit bij Paulus veel minder grote vormen aan zal nemen, want zijn voorschriften liggen veel dichter bij de kern van het evangelie. Toch ontkomt ook de apostel niet aan het kritische schiftingsproces bij degenen die zoveel eeuwen later leven als wij nu doen. Bijvoorbeeld ten aanzien van de positie van de vrouw is dat het geval. Dat gaan wij nu inzien, geholpen door de maatschappelijke ontwikkeling. Zoals dat eerder het geval was met betrekking tot de slavernij. De bepalingen dienaangaande zijn door het gebruik zelf teniet gegaan. Dat wil zeggen: ze zijn versleten.

Nee, zegt ds Waagmeester, dat kan niet. Het gaat in die 'zwijg-teksten' voor de vrouw niet over een voorbije cultuur, want de apostel grondt zijn desbetreffende voorschriften op de scheppingsorde: „Want eerst is Adam geformeed, en daarna Eva”, 1 Tim. 2 : 13.

Het scheppingsargument

Ik moet eerlijk zeggen dat ik lang voor deze tekst opzij ben gegaan, want ik ben met ds Waagmeester door een gelijke eerbied voor de Schrift verbonden. Toch ben ik langzamerhand de zwakte van ook dit kernargument gaan inzien. Kan het niet zijn dat Paulus dit bijbelse gegeven van de scheppingsvolgorde eenvoudig als een versiering van zijn betoog heeft gebruikt om aan iets dat buiten de Schrift om voor hem al vast stond een gezag als ten overvloede te verlenen?

Laten we bij wijze van voorbeeld uit een heel ander gebied eens kijken naar het sabbatsgebod in de Tien Geboden of Verbondswaarden. Dat sabbatsgebod bevat ook een verwijzing naar de volgorde bij de schepping. „Gedenk de sabbatdag dat gij die heiligt” – op de zevende dag, want de HERE zelf heeft gerust op de zevende dag. Als je dat leest denk je: dat viereen op de zevende dag is dan zeker voor eeuwig van kracht. En werkelijk zijn er christenen die nu nog de zevende dag als rustdag onderhouden. Een notoir fundamentalisme! Toch? Want de apostel Paulus heeft er bepaald geen onduidelijkheid over laten bestaan dat hij de sabbat in de christelijke gemeente niet ingevoerd wilde zien. Zijn argument was dat met de sabbat de hele joodse wetsonderhouding de christelijke gemeente zou binnenvaren. Maar eigenaardig, er is geen spoor van te bekennen dat hij zich voor zijn opstelling verdedigd heeft tegenover het

Schriftwoord: „en God rustte op de zevende dag”. Heeft hij dat als niet-essentieel beschouwd? Heeft hij dat als een versiering gezien van het sabbatsgebod? Wat het inderdaad is; prachtig zoals op deze manier de rustdag aan Gods rust verbonden wordt! Toch heeft de nieuwtestamentische gemeente achter Paulus aan dit schriftuurlijke argument getrotseerd. En dat zonder exegetische akrobatiek, gewoon omdat ze het nodig vond de wettisch overbelaste sabbat door een andere vierdag te vervangen. De eerste dag van de week bood zich daarbij als de meest voor de hand liggende aan. Het scheppingsargument legde bij deze tamelijk belangrijke beslissing blijkbaar geen gewicht in de schaal.

Paulus en wij

Terug naar de 'zwijgteksten'. Paulus ziet de man-vrouw-verhouding zoals die in zijn tijd is aan: de vrouw staat onder de man. Tegelijk ziet hij dat dweperige mensen vanuit het evangelie aan die verhouding beginnen te tornen. En hij grijpt in: het evangelie mag in de samenleving niet de indruk wekken een beweging tot maatschappijvernieuwing te zijn. Dat zou een fataal misverstand wekken, want het evangelie is een verlossingsboodschap. Ziedaar het hoofdargument voor zijn veto. En daaraan voegt hij toe: Adam is eerst geschapen, daarna Eva. Dat is een bijkomend argument, zoals hij dan ook op een andere plaats formuleert: „zij (de vrouw) moet ondergeschikt blijven, zoals ook de wet zegt” (1 Kor. 14 : 34). Ook de wet zegt het, daar heb je het bijkomstige van het bijbelse argument. Paulus' positiekeuze stond uit anderen hoofde al vast. En nu wij. Wij kijken tegen een andere maatschappij aan. Een samenleving waarin man en vrouw praktisch onderscheidloos naast elkaar optreden. En nu moeten wij een ander gevaar vrezen, dat namelijk wanneer wij die bepalingen van de apostel aanhouden, wij de indruk wekken dat christen-zijn hetzelfde betekent als ouderwets zijn, waarmee wij een oneigenlijke aanstoot zouden opwerpen. Daarom moeten wij nu constateren dat Paulus' voorschrift voor ons zijn tijd gehad heeft. En ook wij hebben daar een tekst ter versiering bij, Gen. 1 : 27 : „En God schiep de mens naar zijn beeld; naar Gods beeld schiep Hij hem; mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen”, een tekst die meer gelijkheid tussen man en vrouw ademt dan de voorstelling die Gen. 2 van de man-vrouw-verhouding geeft, waar Paulus zich telkens op oriënteert

In het volgende nummer verder bij leven en welzijn.

De redactie ontving

H. van den Berg e.a. Een koninklijke opdracht. Nieuwe ontwikkelingen in de gehandicaptenzorg; ethische, medische en juridische beschouwingen. 106 blz., f17,50; uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

A. P. Wisse, Carla. Vijftien jaar en zwanger. (novellen) 96 blz., f15,90; uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

A. C. Veldhuizen, Is de kloof te overbruggen? 62 blz., f2,50 Uitgave van de St. Reform. Hulpactie Woord en Daad, Spijksedijk 18a, Gorinchem.

Dr. D. Nauta, Pierre Viret (1511-1571) Medestander van Calvin, 123 blz., f27,50. Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen.

G. Wisse, Uit het zieleleven. Over geloofsverzekerdheid. Vierde druk. 53 blz., f12,50 Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen.

Dr J. Hoek, Leven en door in Hoger hand. 152 blz., f22,50 Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen.

Dr Jos C. de Moor, Gods macht en liefde, Probleem? of uitdaging! God en mens in Bijbels theologisch perspectief. 250 blz., f34,90. Uitg. J. H. Kok, Kampen.

Prof. dr. K. Runia, Waar blijft de Kerk? 126 blz., f19,90 Uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr. P. H. R. van Houwelingen, De tweede trompet; de authenticiteit van de tweede brief van Petrus. Dissertatie. 318 blz., f40,-; uitg. J. H. Kok, Kampen.

M. J. Paul, Het Archimedis Punt van de Pentateuckkritiek. Een historisch en exegetisch onderzoek naar de verhouding van Deuteronomium en de reformatie van koning Josia (2 Kon. 22-23). Dissertatie. 391 blz., f55,-; uitg. Boekencentrum, 's-Gravenhage.

G. Brouwer, Vaders en zonen. Alpha en Omega reeks. 24 blz., f3,75 (inkl. verzendkosten); te bestellen door overmaking op rekening 69.20.60.316 t.n.v. C. en E. J. Baardewijk, Wezep (giro-nummer van NMB: 83.45.86).

Dr. L. Floor, Persoon en werk van de Heilige Geest. Serie: Bij-tijds geloven. 118 blz., f19,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Pinchas Lapide/Carl Friedrich von Weizsäcker, De zaligsprekingen. Een geloofsgesprek. 85 blz., f14,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr. G. H. Cohen Stuart, Tweestrijd. Strijd tussen goed en kwaad bij Paulus en zijn tijdgenoten. 143 blz., f22,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Gesneden beeld

Op een expositie van kunstvoorwerpen, enkele jaren geleden in Oban gehouden, stond een fraaie leeslamp. Te koop. De lamp leek op een totempaal en bestond uit een houten voet plus kap, zoals veel lampen doen. De voet trok direct de aandacht: was van een gevlamde houtsoort gesneden en vertoonde aan weerszijden een gestileerde mannenkop, waarboven een oog. De prijs was niet gek, de lamp werd gekocht. De kunstenaar, een eilandbewoner van de Hebriden, gaf er enige toelichting bij: het stelt een Noorse god voor en als u wel eens van runenschrift hebt gehoord – wel, dat is er ook op te vinden.

Runenschrift? vroegen wij. Is dat niet een schrift uit de Keltische oudheid, waarbij tekens aan weerszijden van een rechte lijn zijn gegraveerd? „Exactly” – zei de man – „langs de bovenrand staat de naam van de maker”. En ja, ergens onder de kap was een horizontale lijn te zien, waarboven en waaronder tekens waren gegrift. De lamp deed het niet slecht in ons huis en naar de rest werd niet omgekeken.

Totdat iemand eens over ogham sprak. Ogham – wat is dat? Het is een oud schrift, oorspronkelijk Skandinavisch, later in de Keltische landen gebruikt, enkele eeuwen voor en na Christus. Het woord ogham betekent „perfectie” en het schrift bevat, behalve gegevens, ook magische bezweringen: bijvoorbeeld om grafschenders te weren of om de grenzen van een domein af te bakenen. Bij de Kelten sprak men van *runen-schrift*.

—o—

Zo iets doet je een leeslamp met andere ogen bezien. Men neme een encyclopaedie en enkele standaardwerken over de Keltische oudheid ter hand, en snuffele verder. Zou het u niet boeien? Ons wel. En inderdaad gaven de in hout geritte tekens de indruk, dat ze meer dan smaakvolle versieringen inhielden; dat ze iets konden zeggen. De inscripties werden nagetekend op papier en de tekens met een runen-alfabeth vergeleken.

Na moeizaam werken kwamen er de onwaarschijnlijke woorden uit IBFELAM QILOLOGC. Hebt u dat? Nu, dat was het dus niet. Maar nu de tekens andersom gelezen en er stond: SGODODINMADETHI. En uitgaande van het woord „god” leest u: „God Odin made this”, God Odin heeft dit gemaakt.

Wie was god Odin? De oud-Noorse oppergod, door de Germanen als Wodan vereerd. Vermoedelijk dezelfde, die door de Grieken als Zeus werd aangeduid en door de Romeinen als Jupiter. En over die oppergod Odin zegt Winkler Prins, dat zijn naam woede, razernij betekent – maar ook extase. Hij werd geacht te zijn de god van oorlog en dood, maar ook van wijsheid en poëzie. Niet alleen heeft hij – zeggen de mythen – wijsheid verworven door zich negen dagen en nachten aan een boom te hangen, maar ook werd hij Alwetende en Alvader genoemd. Twee merkwaardige zaken, die aan Christus’ zoenoffer doen denken en aan God de Schepper, onze Vader in de hemelen.

—o—

Jesaja heeft ons veel kennis nagelaten over de als goden vereerde gesneden beelden. Voor de Babylonische ballingschap bezondigde Gods uitverkoren volk zich aan de heidense afgoden: de vadergod, de moedergod en de rest. Jesaja hoonde die gesneden beelden (hs 44): men zaagt een boom om, gebruikt het hout voor vuur, warmt zich erbij en bakt zijn brood – en gebruikt enkele stukken van hetzelfde hout om er goden uit te houwen. Zo weinig is een afgod waard: je kunt er beter brood van bakken. En daar buigt men zich dan voor!

Jesaja zag scherper dan de kunstenaar van onze leeslamp. Jesaja zag nog dat een mens dit beeld maakte – onze kunstenaar schreef dit laatste aan god Odin toe: die zou dus een zelfportret hebben gemaakt...

Toegegeven, onze kunstenaar bedoelde het zo niet. Vermoedelijk is hij lid van een oudgereformeerde gemeente (zo zijn ze op de Schotse eilanden) en zou Jesaja onmiddellijk bijvallen, als hij de profeet kende. Maar hij bedoelde een kunstvoorwerp te voorzien van een

zekere archaische waarde: het wrede karakter van Odin weer te geven en het runenschrift te gebruiken. Overigens zijn de gevonden runen, die 25 eeuwen overleefden, alle op steen gegraveerd; maar de aard van het schrift schijnt te wijzen op een oorspronkelijk gebruik op hout. Die laatste stukken zijn uiteraard verloren gegaan.

—o—

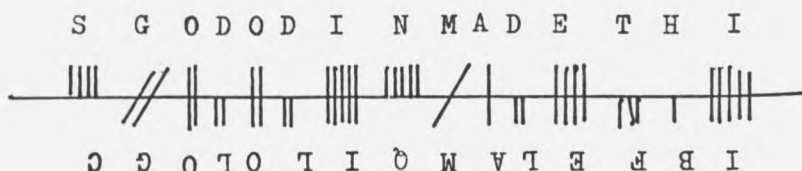
We zeiden dat Gods volk voor de ballingschap zich aan lokale afgoden had overgegeven. Hoe zat dat dan na de ballingschap? Had men de afgoderij afgeleerd? Het is onze overtuiging dat het „hardnekkige volk” der Joden na de ballingschap heiliger goden koos om die te dienen: de tempel, de tempelberg, de altaren, de heilige voorwerpen. „De tempel des Heeren zijn deze!” Overigens zijn ook deze afgoden de wereld niet uit. Onder ons christenvolk bestaat soms een onmatige verering van de ware kerk, van menselijke geschriften en andere geschapen dingen, die slechts heilig zijn indien ze door de Heilige zelf zijn aangeraakt. En er zijn meer afgoden in omloop.

We stonden eens bij de koningsgraven aan de westelijke Nijloever. En zagen de talloze dieren-tekeningen, gemummificeerde dieren, nagebootste dieren en alles wat verder vorm gaf aan de religie der oude Egyptenaren (en idem van Gods bondsvolk). Iemand in ons gezelschap, stellig een christen, waagde de uitroep: en voor zulke goden boog men zich neer, voor zulke goden had men kapitalen van geld en ongemak over, van zulke schepselen verwachtte men tijdelijk en eeuwig geluk! – Er was gelukkig een wijze dame in de groep die snedig antwoordde: in ons gekerstende Europa handhaaft men nog even goed zijn afgoden; de afgod van kennis (= macht), van wapenen (= macht), van luxe (= spulzucht), van sexualiteit (= ontucht) en van overdaad (= zelfvernietiging). Ja, daar werd het even stil van.

—o—

Nog een paar opmerkingen en we sluiten dit artikel af. Eerst de vraag: in welke richting we de horizontale tekens moesten lezen. De maker van de lamp wist hoe het oude Keltische gebruik is geweest: altijd sunwise, met de zon mee. De andere richting is „withershins” en brengt ongeluk aan bijgelovige mensen.

En dan. Van Abraham, de vader der gelovigen, is geschreven dat hij van huis uit een „verdorven Syriër” was, die de afgoden van Mesopotamië diende. Kan een volk, dat zich kinderen van Abraham noemt, dan over stomme heidenen de staf breken? Zeker niet in de post-christelijke tijd, waarvan da Costa nog waagde te zingen: ze zullen ons niet hebben, de goden van de tijd...

Christen, kerk en kunst

Het christelijk geloof met als centraal heilsfeit: het verlossingswerk van Jezus Christus, is eeuwenlang een belangrijke en krachtige impuls en machtige invloed geweest op onze cultuur, die wij derhalve meestal samenvattend betitelen met de term Christendom.

Christianisatie

Onze wetgeving, onze rechtspraak, onze ethische normen en ons dagelijks omgaan met elkaar is erop gebaseerd. Ook ons opvoedkundig stelsel, onze pedagogische waarden en begrippen en het algemene doel dat wij met onze opvoeding en ons onderwijs nastreven. Onze schrijf- en spreektaal draagt er de sporen van. Eigenlijk heeft het christelijk geloof in zijn doorwerking en uitwerking alle aspecten van het menselijk leven in de goede zin van het woord beïnvloed, richting gegeven en beheerst. Vanuit deze bron vloeide ook onze cultuuroopdracht voort, dat een uitvloeisel was van het bewaren, bewerken en ontplooiën van de aarde en van alles wat zij voortbracht, waartoe God de mens had geroepen.

De cultuurtaak kan gezien worden als een actieve geloofsopdracht, als een vanzelfsprekend voortvloeisel uit het activerende geloof, dat zich daarbij niet op de individuele enkeling richtte, maar op de sociale gemeenschap. Een gemeenschap solidair met elkaar, als een volk dat onder geestelijke leiding van haar Heer naar de voleinding en voltooiing van haar kommervolle bestaan op aarde moest worden gevoerd.

Het Christendom is nooit een passieve maar altijd actieve cultuurmacht geweest. Ondanks het feit dat zij zich meermaals in de geschiedenis vereenzelvigde met de wereldlijke macht op politiek, maatschappelijk, economisch en cultureel terrein, heeft zij niettemin bijgedragen aan de ontplooiing en ontwikkeling van literair, muzikaal en kunstzinnig talent en spreekt men daarom ook wel van een christelijke cultuur, van christelijke literatuur en van christelijke kunst.

Secularisatie

In onze hedendaagse cultuur aan het einde van de twintigste eeuw is van het Christendom nog maar bitter weinig te merken. De secularisatie heeft haar teruggedrongen en haar invloed beperkt en uitgehold. Kerken worden randverschijnselen en bij leegstand omgetoverd tot cultuurpaleizen van werelds kaliber. Christenen zijn niet langer een solidair Godsvolk, maar in duizend scherven uiteen gesplinterde groepen en partijen, die elk voor zich weer een andere opvatting huldigen omtrent het christelijke leven en de christelijke cultuur.

Naast het verdwijnen en onzichtbaar worden van christelijke normen en waarden en van christelijke kunst en cultuur hebben zich andere geestelijke normen en waarden, andere stromingen en stelsels aangediend die aan de autonome mens meer waarde toekenden. Wij leven thans in een pluralistische samenleving waarin geen vaste algemeen aanvaarde christelijke normen meer gelden, althans geen algemeen geaccepteerde vanzelfsprekendheid meer zijn. De strijd om de plaats van God of de plaats van de mens in ons leven is in volle gang en doet zijn invloed gelden onder meer op de wetgeving, op de prioriteit van opvoeding en onderwijs, op de gezinsstructuur en de onderlinge verhouding van man en vrouw, en zo ook op kunst en cultuur.

Wie zich de onchristelijkheid en zelfs anti-christelijkheid van onze huidige post-christelijke samenleving realiseert zal beamen dat het nog slechts een kwestie van enkele generaties zal zijn totdat het moment aangebroken is dat de overdracht van christelijke normen en waarden, en de weloverwogen christelijke cultuuroopdracht tot het verleden zal behoren.

Wij kunnen vrijwel met zekerheid stellen dat de tegenwoordige generatie het Christendom als nastrevenswaardig beginsel heeft verworpen en dat het christelijke cultuurgoed niet meer van harte wordt geaccepteerd, zodat het nog de vraag is in hoeverre deze traditie voor het nageslacht werkelijk is veiliggesteld.

Christelijke kunst

Is het relevant, is het aan de orde om het belang van de christelijke kunst en cultuur aan de orde te stellen, terwijl wellicht een urgentere zaak op het spel staat: de steeds toenemende afval van het geloof in Jezus Christus, onze Heer – het geloof dat immers de bron en tevens de norm is voor iedere culturele en kunstzinnige uitingsvorm?

Jazeker. Ook de kwestie van de christelijke kunst en cultuur is relevant en aan de orde. Want waarachtig geïnspireerd worden door het geloof in Christus garandeert en impliceert volstrekt geen positieve uitwerking op en ontplooiing van het gebied der kunst en cultuur. De eenheid van het menselijk leven in al zijn aspecten en mogelijkheden is verbrokkeld en het zicht daarop verdui-

sterd. De totaliteit van het rijke, volledig tot ontplooiing gekomen mensenleven behoort tot het verleden.

De eenheid van geloof en kunst, van geloofsaanbidding en artistieke vormgeving is met de dagen der Reformatie voorgoed verbroken. De samenhang daartussen is niet langer vanzelfsprekend en kan hoogstens langs de weg van persoonlijke strijd en streven naar integratie bereikt worden.

Maar de oproep tot bekering, tot persoonlijk geloof en overgave kan ook te beperkt worden opgevat. Persoonlijk geloof zonder uitwerking in het persoonlijke leven kan ontaarden tot steriele orthodoxie en culturele angstvalligheid. Daarom is afzonderlijke aandacht voor kunst en cultuur nodig. Niet alleen om de waarde en betekenis daarvan voor het menselijk leven te laten zien, maar omdat kunst en cultuur niet per definitie tot het wereldse terrein behoren dat buiten het christelijke leven valt.

Literatuur, muziek, beeldende kunst, dans en toneel zijn gebieden waarbij mensen op ingrijpende en vaak indrukwekkende wijze geconfronteerd worden met facetten van het leven, en die meer te bieden hebben dan wat zich doorgaans als rendement of nut laat inschatten.

Kunst kan mensen een soort spiegel voorhouden waardoor men zichzelf beter leert zien, zijn eigen tijd beter leert kennen, zijn afgoden beter leert doorgronden. Kunst is geen verpozing of artistieke vrijblijvendheid maar regelrechte confrontatie met de werkelijkheid, onthulling van de waarheid. Het haalt de mens weg bij zijn dagelijkse sleur of routine-bestaan, en duwt hem de diepte in of drijft hem de kant op van het onvoorspelbare avontuur. Als kunst wérkelijk kunst is...

Ondanks de vele onbegrijpelijke en vaak zinloos lijkende uitingen van hedendaagse moderne kunst, die vaak nog slechts uitsluitend in zichzelf is geïnteresseerd en zelfs geen pogingen doet om te communiceren, mogen wij nimmer vergeten dat de kunst als zodanig een van God gegeven potentiële mogelijkheid is, die vraagt om een dankbare, oprechte en bekwame invulling waarmee men de Schepper eer bewijst.

De praktijk

Na deze principiële oriëntatie een wat meer op de praktijk gerichte uiteenzetting. Hoe is het gesteld met kunst en kunstenaars in ons land?

Door het groeiende begrotingstekort is van overheidswege gekozen voor een drastische en blijvende beperking van financiële middelen, en heeft de huidige regering haar prioriteitenbeleid gericht op de bestrijding van de werkloosheid en 't behoud van de minimumlonen en koopkracht. Dat heeft tot gevolg dat alle gebieden die niet strikt te maken hebben met strikte bestaans-noodzaak

moeten inleveren. Over de gehele linie wordt o.m. het welzijnsbeleid teruggedraaid. Het algemene belang van de beeldende kunst voor de samenleving is grotendeels prijsgegeven door opheffing van de destijds zogenaamde contraprestatie-regeling, ofwel de BKR, ten gunste van een op de vrije markt gericht systeem van vraag en aanbod naast de stimulering van zgn. „topkunst”. Talloze kunstenaars zijn niet langer in staat om zich geheel te wijden aan hun kunstzinnige taak, maar zien zich thans genoodzaakt om hun kunstproducten aan de man te brengen, omdat zij daarvan moeten bestaan. Voor sommige kunstenaars betekent dit gedwongen inkomsten vanuit een andere bron omdat er onvoldoende vraag naar hun werk is, ja, omdat vele kunstenaars helemaal niet bekend zijn bij een eventueel publiek. De mogelijkheden die het massale gemeentelijke aankoopbeleid via de BKR te bieden had d.m.v. exposities of andere maatregelen die de communicatie tussen kunstenaars en hun publiek zouden hebben kunnen verstevigen zijn op de enkele, te laat opgerichte uitleencentra na, ongebruikt gelaten.

De BKR is ontaard tot een sociaal uitkeringsbeleid, en in plaats van inhoudelijke kwaliteitseisen te stellen en de BKR-toelatingsnorm scherper te stellen is het systeem geheel vervangen door een bijstandsuitkering die in feite neerkomt op een beneden-minimumloon. Het kunst voor allen en kunst door allen principe is verlaten: kunst als zodanig is niet meer in 't algemeen waardevol. De communicatiekloof tussen kunstenaars en hun publiek die reeds meer dan een eeuw lang bestond en sindsdien steeds meer uiteengegroeid is, wordt nu op financiële gronden tegen de belangen van de kunstenaars in uitgespeeld. Kunstenaars worden rechteloos en vogelvrij voor voldongen feiten geplaatst en met het inmiddels verworven bestand aan kunstwerken weten de gemeenten in Nederland nauwelijks raad.

Kunst en communicatie

Maar juist wanneer de overheid haar verantwoordelijkheid jegens de kunst en kunstenaars niet meer kan nakomen, zou daar een nieuwe en wellicht welkome aanleiding zijn om door christelijke kerken, gemeenten en particulieren in verantwoordelijkheid te worden opgepakt. Want artistieke gaven en kunstzinnig talent zou juist binnen een christelijke levenssfeer gekoesterd, ondersteund en gestimuleerd moeten worden. De vraag naar en behoefte aan kunst, artistieke aankleding, smaakvol ingerichte ruimten en aangename sfeer zou juist binnen de christelijke levenssfeer op gang gebracht en levend gehouden moeten worden. En zo ook de vraag naar echte doorleefde menswaardige kunst.

Op die manier zou de communicatiekloof tussen kunstenaars en publiek

zeker voor een groot deel overbrugd kunnen worden, en zou een nieuw op elkaar betrokken zijn ook functioneel kunnen werken. Opnieuw zou kunnen blijken dat kunstenaars niet gedijen in een ivoren toren, maar dat zij, ook wanneer zij in afzondering geconcentreerd aan het werk zijn, aangewezen zijn op hun publiek, en omgekeerd: mensen zonder kunst om zich heen zijn gedoemd om te verdorren, en levenloos te worden. Mensen moeten leren dat zij intrinsiek behoefte hebben aan kunst, daarvan kunnen genieten en er goed gebruik van kunnen maken.

Wat voor kunst zou binnen een christelijke levenssfeer mogen opbloeien? Ik denk in de eerste plaats aan kunst, die geïnspireerd is door bijbelse thema's en figuren. Niet direct door aansluiting te zoeken bij bekende en bestaande en veelvoorkomende bijbelse taferelen uit het verleden, of naar voorbeeld van vroeg-christelijke kerkelijke kunst. Maar door de actualiteit van de Bijbel voor vandaag te proeven en daarvan in vorm en kleur iets weer te geven. Niet als een preek, of als zedenmeesterij, maar als een persoonlijke reflectie en doordenking van werkelijke realiteit, die geldig is en ons als mensen iets te zeggen heeft. Als een nieuw begaanbare weg in 'n doolhof van ontgoddelijkt cultuur, met de Bijbel als richtsnoer en met de gezindheid van het Evangelie.

Daarbij gaat het er vooral om dat deze kunst communiceert, dat zij begrijpelijk en invoelbaar is ook wanneer abstracte middelen gebruikt worden. Want niet de herkenbaarheid is de norm, niet het „plaatje” dat herkenbaarheid oproept, niet het afgesloten cliché moet in ere worden hersteld, maar de invoelbaarheid is norm. Het kunstwerk maakt iets wakker, misschien iets dat verborgen was en weer in het licht wordt gezet.

In de tweede plaats moet deze kunst échte kunst zijn, en dus méér dan goed uitgevoerd handwerk, of knappe ambachtelijkheid. Echte kunst munt uit in vakkundigheid omdat het daarbovenuit voortkomt uit een bepaalde gedrevenheid en bezieling. Echte kunst is waarachtig geïnspireerde kunst. Wanneer christenen werkelijk kunst willen voortbrengen die de naam waard is, dan dienen zij op de juiste wijze hun ambt als profeet/priester/koning in te vullen en te vertalen naar hun specifieke vakbeoefening.

Apocalyptische kunst

Echte christelijke kunst is door Gods Geest geïnspireerde kunst, ook als het niet direct gaat om een bijbels of evangelisch onderwerp.

De uitstraling van waarachtige bezieling is doorslaggevend, maar kan alleen goed tot zijn recht komen wanneer deze wordt onderbouwd door een voortreffelijk beheerst vakmanschap en waardoor een werkelijke synthese van vorm en inhoud tot stand komt.

Echte, door Gods Geest en Gods Woord geïnspireerde kunst is ten diepste ook apocalyptische kunst: kunst die geen genoegen neemt met de gebrokenheid van onze wereld of met de vermenigving van goed en kwaad of de versluiering van de werkelijke diepste tegenstellingen, maar kunst die vooruitgrijpt op en vooruitwijst naar de nieuwe aarde, naar de volkomen verlossing en de volledige geborgenheid in Gods liefde, vrede en gerechtigheid.

Dat dit laatste een ideaalbeeld is moet duidelijk zijn. Wij staan aan het prille begin van een wellicht volkomen nieuwe traditie waarbij kunst niet langer de religie vervangen heeft, maar ook zelf onderworpen is aan Gods geboden. Kunst die niet geïsoleerd in zichzelf is opgesloten, maar kunst die algemeen menselijk is georiënteerd en sociaal is gericht.

Natuurlijk straalt een dergelijke bezieling en gerichtheid niet altijd af van hedendaagse kunst die beweert vanuit een christelijke inspiratie te zijn ontstaan. Om tot een dergelijke diepgang en kwaliteit te komen is veel geduld, veel strijd en veel gebed noodzakelijk. Toch moet dit uiteindelijk wel het doel zijn waarnaar gestreefd wordt. En daarom zou het goed zijn als juist tegen de seculariserende tijdgeest in een zodanig gericht christelijk kunstenaarschap door christelijke kerken en instellingen en instanties gevoed, gestimuleerd, ondersteund en onderhouden zou worden.

Er is een schrijnend tekort aan kunst die de harten van mensen opent en die blij maakt. Zulke kunst kan er nooit genoeg bestaan, en zij bestaat ook werkelijk. Maar zij is uit het vizier verdwenen omdat zij niet zoals andere hedendaagse en moderne kunst zichzelf propageert, maar zichzelf veeleer wegcijfert en zich bescheiden opstelt. Zulke kunst heeft het nodig om door zoekende liefhebbers opgespoord te worden, omdat zij anders wegwijnt door gebrek aan belangstelling.

Ik hoop dat christen kunstenaars en christelijke genietters van beeldende kunst elkaar zullen vinden in het besef dat met de onuitsprekelijke waarde en betekenis van de beeldende kunst ook de kwaliteit van ons bestaan is gemoeid.

Het tijdperk van de subjectieve wilkeur en het hoogtepunt van het individualisme is voorbij. Wij zetten er een punt achter, in het besef dat individualiteit eerst ten volle kan aarden in een gemeenschap van mensen die ook hun eigen individualiteit serieus nemen.

Het Liedboek

Lied 470

Hetgeen bij diverse liederen reeds is opgemerkt, geldt ook voor dit Lied: de stijl is dermate verouderd dat de vraag rijst: hoe lang zal het nog een plaats innemen in de gemeentezang. En behalve voor de stijl geldt het in niet mindere mate voor de inhoud. Veel ervan „is van grote betekenis geweest in een situatie die de onze niet meer is. Verscheidene liederen vertolken een levensgevoel, dat ons vreemd is. In alle tijden hebben de dichters in hun liederen weergegeven wat er leefde in de boezem van de kerk en zij hebben in hun liederen een antwoord gegeven op de vragen die oprezen in de harten van hun tijdgenoten. De liederen van Ambrosius waren dogmatisch bepaald door de kerk-historische beslissingen van zijn tijd. De dichters van de middeleeuwen vertolken de vroomheid en de angsten van de christenheid uit hun dagen. En ook de piëtistische en rationalistische dichters hebben aangesloten bij het levensgevoel van hun eeuw. De moderne mens, geconfronteerd met de problemen van industrialisatie en urbanisatie, vraagt naar zekerheid, veiligheid, verzoening, vrede, eenheid”. (Dr. C. P. van Andel a.w. pag 181). Het lied is voor deze tijd nog wel aanvaardbaar, al zal het niet in alle opzichten nog aanspreken: „Wat vlied' of bezwijk', getrouw is mijn God, Hij blijft aan mijn zij in 't wisselend lot; moog 't hart soms ook leven in 't heetst van de strijd...” (strofe 1); „Ik roem in mijn God, ik juich in Zijn trouw, de rots mijner ziel, waar 'k eeuwig op bouw...” (strofe 4).

De melodie is algemeen bekend en een goede „draagster” voor de tekst.

Tekst:3; melodie:3

Lied 471

De beoordeling van dit Lied kan geheel aansluiten bij hetgeen bij het vorige is opgemerkt. Het geeft blijk van een mystieke devotie: „Ik heb gejaagd wel jaren lang, om goed en vroom te leven, maar 't werd mijn ziele toch te bang, mijn werken kon niets geven” (strofe 1); „k Had van mijn deugden veel verwacht, 't heeft alles mij belogen. Ik had mijzelve slechts bemind en ijdelheid verkoren”. (strofe 2). Het lied is te sterk persoonlijk gericht en spreekt van „ouderdom en berusting en van spijt over een verkeerd besteed leven.”

De melodie ligt minder goed in 't gehoor dan die welke voor dit lied gold in de bundel-1938 (gezang 155). Deze laatste zou daarom beter kunnen worden gehandhaafd, temeer daar ze o.i. in geen enkel opzicht minder geschikt is.

Tekst:1; melodie:2 (venwege de moeilijkheid en afwijking van de bestaande).

Lied 472

Dat er nog wel enige variatie is in de mate van verouderde taal en stijl leert de vergelijking van dit Lied met andere in deze beoordelingsreeks. Stellig zal dit een van de minst aanvaardbare zijn. „Eerder dan bijbelse noties dringen zich Griekse gedachten aangaande de onsterfelijkheid der ziel aan ons op. Strofe 5 bevat een verwijzing naar de Theseus-Ariadne-mythe: Ariadne helpt Theseus om de Minotaurus te overwinnen door hem met behulp van een draad, bij de ingang vast gemaakt, de weg in en uit het labyrint te wijzen”. (Comp. p. 1084). De vraag rijst meteen waarom dit lied in het Liedboek is opgenomen.

De melodie is die van Psalm 134.

Tekst:1; melodie:3

Lied 473

Oorspronkelijk telt dit (Engelse) Lied 6 strofen, maar de vertaler heeft er zelf een 4-tal aan toegevoegd (strofen 7 t/m 10). De reden daarvoor was: „Ik had het gevoel, dat het oorspronkelijk lied toch te veel buiten het gewone leven stond; dat ik aan God moest afstaan alles wat ik bezit aan lichamelijke en geestelijke krachten en stoffelijk bezit; dat ik dit alles in Zijn dienst moet besteden wordt in dit gebed – afwisselend met „neem” en „maak” ingeleid – wel wat erg vlot geformuleerd. De dichteres was blijkbaar wel tot die volle overgave gekomen, maar wij sterke, gezonde, rijke mensen mogen toch wel erkennen, dat wij er nog niet zijn. Daarom meende ik dat men ook zijn zonde en schuld, zijn verdriet en tranen, zijn maatschappelijke positie en zijn geluk aan God moet durven overgeven, om ten volle mens te worden in Zijn Naam. In het „neem mijzelf” van strofe 10 is alles samengevat”. (Comp. p. 1087). Door zijn eenvoud en echtheid is het in ons land een geliefd lied geworden. „Bij het beoordelen van dit lied, in 't bijzonder de nieuwe strofen, was het merkwaardig te zien, hoe verzen, die door de één verworpen werden, door de ander halsstarrig werden verdedigd”, aldus een (veelzeggende) opmerking van de vertaler-bewerker.

De melodie moet niet te snel en „te romantisch” worden gezongen. „De zangwijs past uitstekend bij de tekst. Het verdient aanbeveling hier wisselzang toe te passen”. (Comp. p. 1089). Tekst:3; melodie:3

Lied 474

Hoewel niet sterk verouderd, kan dit Lied o.i. toch nauwelijks nog een plaats worden toegekend in de serie kerkliederen van deze tijd. Plaatsen we het in zijn geheel tegen de achtergrond van de aangegeven Schriftplaatsen (voor strofe 1: Jac. 1: 22-25; voor de strofe 2: 2

KOLOFON

Redactie

Drs H. Algra
T. Hoekstra
Drs H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds K. Muller
Ds E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Tel.
03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min.
f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs:

(bij vooruitbetaling):
f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor
studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,-
per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

50 ct. per mm. Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist. Tel. 03404-22452. Post-
bus 244, 3700 AE Zeist.

Cor. 12: 19 en voor strofe 3: Rom. 8: 39) dan beoordelen we het lied – met enige aarzeling – met een 2. Regels 7 van strofe 2 „aller mensen broederschap” zou aanleiding kunnen geven tot enige bedenking vanwege een mogelijke interpretatie van de algemene verzoening.

De melodie, die eenvoudig is en gemakkelijk aanspreekt is al geheel ingeburgerd geraakt. Ingetogen zingen is wel een voorwaarde om een al te „marsachtige” indruk te voorkomen.

Tekst:2; melodie:3

Lied 475

De beginregels van dit Lied blijken karakteristiek te zijn voor de inhoud: „Geef mij Heer, mij los te zingen van de wereld en haar strijd”. „In wezen was de dichter Wapenaar, hoewel hoofd van een Gereformeerde school, een echte mysticus. Zijn geschoold zijn in de traditie van de Tachtigers maakte dat zijn poëzie te individualistisch is voor een kerkelijk gebruik” (Comp. p. 1091). Dat de mysticus hier spreekt wordt o.m. duidelijk in strofe 3: „Als geen zonde, onbeleden, als ons niets en

niemand scheidt, vloeit mijn ziel vol van een vrede die me ontvoert aan tijd en strijd". Vergelijking van dit lied met b.v. de berijmde Psalm 63, laat een opmerkelijk verschil zien met een voorkeur voor deze Psalm.

De melodie is bijzonder geschikt voor het dragen van deze tekst.

Tekst:1; melodie:3

Lied 476

Bij de tekst van dit Lied zijn zeer veel bijbelse noties aan te geven, verdeeld over een groot aantal heilsfeiten. „Ik heb er niet naar gestreefd voor Pasen, Hemelvaart en Pinksteren elk een afzonderlijke strofe te dichten. Nodig wa-

ren een geconcentreerde dictie en een zekere vaart", aldus de bekende dichterschrijver Rijnsdorp, „die namens de Gereformeerde kerken vele jaren lang intensief heeft meegewerkt aan de totstandkoming van een „doorbraak" naar het zingen van gezangen óók in de kerkdienst (al hadden intussen de psalmen zijn grote aandacht". (Comp. p. 1094, 1095).

De melodie is reeds bij lied 221 besproken. Stellig zou voor dit lied een betere melodie – die gemakkelijk een zekere saaiheid oproept – gewenst zijn.

Tekst:3; melodie 3.

wordt u vriendelijk uitgenodigd deze kramen te bezoeken.

Uit breder kring

Evangelische Studenten beweging Ichthus

Ichthus is een groep jonge mensen, voornamelijk bestaande uit studenten, die je kunt aantreffen in 12 studentenplaatsen. De groepen zijn verschillend van grootte en karakter, maar hebben gemeenschappelijk dat men gezamenlijk wil nadenken over het geloof in Jezus om Hem beter te leren kennen. Het centrale gebeuren is dan ook de wekelijkse bijbelstudie, die plaatsvindt in groepjes van zes tot acht personen.

Daarnaast wil Ichthus het evangelie uitdragen in de studentenwereld, d.m.v. het organiseren van evangelisatie-activiteiten. Bekende andere activiteiten van Ichthus zijn de zeil- en wandelkampen in de zomermaanden en conferenties in het voor en/of najaar. Verder heeft iedere groep natuurlijk haar eigen evenementen, zoals bijvoorbeeld lezingen en themagroepen, waar de gezelligheid niet ontbreekt.

Word je of ben je student of HBO'er? Zoek ons eens op! Voor nadere informatie kun je terecht bij: Anne Rozendal, Jutfaseweg 64, 3522 HE Utrecht, 030-884110 en kantoor IFES-Nederland, N. Z. Voorburgwal 96-I, 1012 SG Amsterdam, 020-257141.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk/Chr. Geref. Kerk van Almere

Het adres van het diaconaat der kerk luidt thans: J. Hazelaar, Groenhof 43, 1352 AD Almere. Tel. 03240-11357.

Ned. Geref. Kerk/Chr. Geref. Kerk van Lelystad

De afscheidsdienst van ds G. Roukema zal plaatsvinden op zondag 4 september a.s. in kerkcentrum „Het Anker". Aanvang van de dienst is 18.30 uur.

Ned. Geref. Kerk van Krommenie

De kerkdiensten vangen aan om 9.30 uur en 16.30 uur. Het adres van de

diaconie luidt: H. Roos, Zamenhofstraat 9, 1561 JH Krommenie.

Ned. Geref. Kerk van Bunschoten-Spakenburg

In Spakenburg worden ieder jaar de Spakenburgse dagen gehouden op de laatste 2 woensdagen van juli en de eerste twee woensdagen van augustus. Ook het damescomité van de Ned. Geref. Kerk is daar paraat met 2 kramen.

De aangeboden artikelen variëren van klederdracht-poppen, houtsnijwerk, antiek tot badhanddoeken en snuisterijen voor kinderen.

Deze kramen zijn duidelijk voorzien van borden „Voor de zending".

Mocht u in Spakenburg komen, dan

Het leven is: geen vrede alhier,
geen wapen stilstand vragen.
Het leven is: de Kruisbanier
tot in Gods handen dragen.

In Jezus ohtslapen: mijn lieve vrouw en onze
fijne moeder

Greetje Koopman-van Weelden

* 3-04-1950

† 30-07-1988

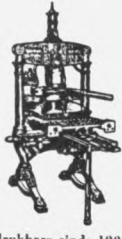
Haar bijna ontembare moed en volharding, waarmee zij optimistisch haar ziekte bestreed, kwamen voort uit haar weten en vertrouwen, dat God uiteindelijk zal blijken te zijn een God van levenden en niet van doden. (Matth. 22 : 32b)

J. C. Koopman
Marcel
Petra
en verdere familie

7542 HM Enschede, 30 juli 1988
Kemnalanden 59

De begrafenis heeft op woensdag 3 augustus plaatsgehad.

BIJ GEBOORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

Drukkerij „Steenbergen"
Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

Boeken, Periodieken en
Handelsdrukwerk

U hoeft er
niet
(volledig)
achter te staan
om er (toch)
voor te zijn.

Neem zelf een abonnement

☐ kennismakingsnummers
☐ abonnement

Naam:
Adres:
Postcode en plaats:

Opbouw
voor mij

Sturen naar: Administratie Opbouw (zonder postzegel) Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.